

T

VERSCHIJNINGSVORMEN VAN SPORT EN BEWEGEN ALS BASIS

Sinds september 2006 worden er ook in Nijmegen docenten lichamelijke opvoeding opgeleid. De nieuwe, zesde ALO is daar onderdeel van het Instituut voor Sport- en Bewegingsstudies van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, samen met de opleiding SGM (Sport, Gezondheid en Management) en SENECA, het expertisecentrum op het gebied van Sport en Gezondheid. Door: Eric Pardon

Dit artikel is geen compleet visiedocument van de ALO in Nijmegen. Wel wordt hier een in het oog springend, en onderscheidend aspect van de algemene doelstelling besproken: 'verschijningsvormen van sport en bewegen als basis'.

NIEUWE ALO, NIEUW GEZICHT

Tijdens open dagen, werkveldbijeenkomsten en gesprekken met collega's is er één vraag die vrijwel altijd gesteld wordt: 'Wat is het profiel van de nieuwe ALO?' Men is benieuwd of de visie van de nieuwe ALO afwijkt van die van andere ALO's. Allereerst moet hier gezegd worden dat het niet een doel op zich is om anders te zijn dan andere ALO's. Er is in ieder geval sprake van een vergelijkbare doelstelling en missie als het gaat om het opleiden van professionals in het onderwijs. Toch heeft de ALO in Nijmegen een eigen kijk op het vak ontwikkeld.

TRADITIONELE DOMEINEN BINNEN DE LICHAAMELIJKE OPVOEDING

Jarenlang is het praktijkprogramma lichamelijke opvoeding van ALO's en scholen opgebouwd rond de domeinen: turnen, atletiek, spel, zelfverdediging, bewegen op muziek: de zogenaamde 'big five'. Vaak wordt zwemmen ook bij dit rijtje geschaard. Deze ordening van het sport- en bewegingsprogramma is gebaseerd op de dominante domeinen van de traditionele (wedstrijd)sport van decennia geleden, en heeft

sindsdien gegolden als basis voor de praktijkvakken op de ALO's en voor de inhoud van het vakwerkplan op scholen.

In het beroepscompetentieprofiel van de KVLO (Van Driel, e.a., 2004) luidt de doelstelling van het vak als volgt: *De lichamelijke opvoeding is erop gericht de leerlingen bekwaam te maken voor zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur.* (Stegeman, 2000)*

Wanneer we kinderen gaan voorbereiden op deelname aan de sport- en bewegingscultuur, dan moet het aanbod (de inhoud) van onze lessen gericht zijn op die cultuur. En hier zit hem de crux: zijn de traditionele 'big five' wel een goede afspiegeling van de huidige sport- en bewegingscultuur?

DE SPORT- EN BEWEGINGSCULTUUR

Als we kijken naar de sport- en bewegingscultuur zoals die zich in de afgelopen decennia heeft ontwikkeld, valt op dat er sprake is van een enorme diversiteit in motieven van mensen

Een van de bewegingsvormen

FOTO: ANITA RIEMERSMA

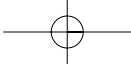

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Samen bewegen

om te gaan sporten. De 'sport' is nu een sterk gedifferentieerd landschap geworden, waarin zowel de traditionele, georganiseerde competitiesport als de anders (of niet-) georganiseerde recreatiesport sterk vertegenwoordigd zijn (Digel, 1990; Heinemann, 1989). Tot en met de jaren zestig konden sport en de actieve beoefening van sport eenduidig afgebakend worden: zij waren bij uitstek het domein voor jonge, bewegingscompetente en prestatiegerichte mannen die veelal afkomstig waren uit de midden- en hoge sociale klassen. 'Sport' stond bovendien synoniem voor de in clubverband en gedurende de vrijetijd beoefende, piramidaal gestructureerde competitiesport (Crum, 1991; Stokvis, 1989: 25-33). In de voorbije decennia is de maatschappelijke belangstelling voor sport echter sterk toegenomen. Dit heeft de sport een meer pluriform karakter gegeven (Vanreusel & Scheerder, 2000). In *Over versporting van de samenleving* analyseerde Crum (1991) de ontwikkelingen in de sport- en bewegingscultuur aan de hand van motieven om aan sport deel te nemen. Hij kwam tot een indeling van de sport- en bewegingscultuur in zeven sportmodi: topsport, wedstrijdsport, recreatiesport, fitness-sport, avontuursport, pleziërsport en cosmetische sport.

VAN 'BIG FIVE' NAAR 'VERSCHEIJNINGSVORMEN VAN SPORT EN BEWEGEN'

Gezien bovenstaande ontwikkelingen in de sport- en bewegingscultuur heeft de ALO Nijmegen besloten om de traditionele indeling van het curriculum aan de hand van de 'big five' te verlaten. De huidige sport- en bewegingscultuur is rijker, en bestaat uit meer dan de traditionele sporten. Daarom is gekozen voor een ander uitgangspunt voor indeling van de lesinhoud, namelijk aan de hand van 'verschijningsvormen van sport en bewegen'. Met verschijningsvormen van sport en bewegen als basis is er sprake van een betere aansluiting op de actuele sport- en bewegingscultuur. Er kan met behulp van deze classificatie beter worden ingespeeld op de nieuwste ontwikkelingen en trends in de sport.

De ALO heeft zes verschijningsvormen vastgesteld, met de daarbij behorende dominante motieven en betekenissen om deel te nemen:

Verscheijningsvormen van sport en bewegen met bijbehorende betekenis en motivatie

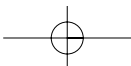
Sport en bewegen als:	Dominante betekenis/motivatie
- Wedstrijd	Competitie, wedijveren, het strijden tegen anderen (of jezelf), vaak met regels
- Show	Demonstreren, iets beheersen en het vertonen aan anderen, amusementswaarde
- Recreatie	Sportieve recreatie, ontspanning, ongedwongen sfeer, zonder (prestatie)druk
- Spel	Het doen van een spel, opgaan in het spelen, niet noodzakelijk gereguleerd
- Avontuur	Avontuur, spanning, uitdaging, ontdekken, plezier, de 'kick' van het bewegen
- Gezondheid	Gezond blijven of gezond worden (fysiek, psychisch, sociaal). Fitheid en conditie

Deze zes verschijningsvormen gelden als 'kapstokhaken' om het programma aan op te hangen. Voor elke verschijningsvorm worden lessenreeksen ontwikkeld. In onderstaand schema staan voorbeelden van thema's voor lessenreeksen.

Verscheijningsvormen van sport en bewegen met voorbeelden van thema's voor lessen(reeksen)

Sport en bewegen als:	Voorbeeldthema's voor lessen(reeksen)
- Wedstrijd	Toewerken naar en meerkamp (turnen, atletiek) of (sportspele)toernooi.
- Show	Toewerken naar een opvoering (turnen, bewegen op muziek, zelfverdediging) voor een publiek (klasgenoten, ouders, open dag, etc.)
- Recreatie	Wandelen en joggen, fietsen, zwemmen, speleninstuif
- Spel	Spelen van tik- en trefspelen, sparren, spelen met elkaar, plein- en straatspelen
- Avontuur	Outdoor en adventure, mountainbike, skate, (kite)vliegeren, klimmen
- Gezondheid	Fitness, opbouwen conditie (duurloop), gezonde leefstijl

Zoals uit bovenstaand schema blijkt is het uiteraard niet zo dat de domeinen turnen, atletiek, spel, zelfverdediging, bewegen op muziek en zwemmen verdwijnen uit het programma; ze gelden alleen niet meer als uitgangspunt voor de indeling van het onderwijs en het vakwerkplan. Hiervoor gelden nu de

'verschijningsvormen van sport en bewegen', die gebaseerd zijn op en aansluiten bij de motieven van leerlingen om aan sport te (blijven) doen. Leerlingen leren participeren volgens eigen motieven, ze leren wat bij hen past. Er wordt bij de leerlingen op deze wijze een basis gelegd voor een persoonlijke ontwikkeling van een (levenslange) sportloopbaan.

IMPLEMENTATIE IN CURRICULUM ALO EN HET WERKVELD

De ALO Nijmegen hanteert de indeling aan de hand van verschijningsvormen als ordeningsprincipe voor haar curriculum. Momenteel wordt met het team gewerkt aan de implementatie. Geen *turnen* of *atletiek* op het rooster, maar bijvoorbeeld: *wedstrijdsport* of *showsport*. Even wennen, dat wel! Studenten zullen in hun stages worden uitgedaagd om de nieuwe indeling met hun stagedocenten te bespreken en toe te passen in de praktijk. Ze ontwikkelen lessenreeksen op grond van verschijningsvormen, en proberen die uit in hun stagesituatie. Over het algemeen is het enthousiasme groot, de voorlopige eerste conclusie is dat het concept goed aanslaat bij de studenten en bij de scholen.

FOTO: ANITA RIEERSMA

Ook een vorm van bewegen

De ALO hecht grote waarde aan contact met het werkveld en is in gesprek over de implementatie van de indeling op basis van verschijningsvormen. In januari 2008 is een pilotproject gestart waar een ALO-docent als vakleerkracht werkzaam is op een basisschool, samen met een team stagiaires. Op deze 'proeftuinschool' wordt het concept van de verschijningsvormen ontwikkeld, vastgelegd in een vakwerkplan, en toegepast in de lessen. Tegelijkertijd wordt er een onderzoek gedaan naar de effecten op onder andere de (participatie)motivatie van de kinderen. De bedoeling is om in de toekomst het aantal pilotscholen uit te breiden, ook richting het voortgezet onderwijs.

VERSCIJNINGSVORMEN: ACTUEEL EN TOEKOMSTGERICHT

De ALO denkt met de ordening in verschijningsvormen een basis te leggen voor een nieuw vakwerkplan waarin 'als vanzelf' een goede aansluiting met de bewegingscultuur ontstaat: actueel, flexibel en toekomstgericht. De indeling leent zich goed om daadwerkelijk de brug te slaan tussen de lessen lichamelijke opvoeding en georganiseerde en ongeorganiseerde vormen van sport en bewegen in vrije tijd. De motivatie om deel te nemen staat centraal, met boven alles: plezier in sport en bewegen voor nu en later. En daar draait het om!

Noot

* De algemene doelstelling, zoals die geformuleerd is door de ALO Nijmegen, sluit hier voor een deel op aan: het gaat om het streven naar een *blijvende persoonlijke sportontwikkeling* bij de leerlingen. Om dit mogelijk te maken is het erg belangrijk dat de leerlingen gemotiveerd raken voor deelname, in een situatie (pedagogisch klimaat) waar leerlingen ook succeservaringen kunnen opdoen. Op deze manier worden de leerlingen geïntroduceerd in de sport- en bewegingscultuur en worden ze gestimuleerd om hieraan deel te nemen.

Om een blijvende persoonlijke sportontwikkeling te realiseren, moet er in de lessen lichamelijke opvoeding aandacht zijn voor:

- (samen) leren bewegen en leren over bewegen
- brede introductie in de sport- en bewegingscultuur
- leren van eigen (sport)mogelijkheden en persoonlijke voorkeuren
- aanbrenge van motivatie om te (gaan) sporten en bewegen, in een pedagogisch klimaat waarin beleving en succeservaring centraal staan.

Literatuur

- Crum, B. (1991). *Over versporting van de samenleving*. Reflecties over de bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid & Cultuur.
- Digel, H. (1990). *Die Versportlichung unserer Kultur und deren Folgen für den Sport*. Ein Beitrag zur Uneigentlichkeit des Sports. In: H. Gabler & U. Göhner (Eds.). *Für einen besseren Sport*. (pp. 73-96). Schorndorf bei Stuttgart: Hofmann.
- Driel, G. van, Gugten, G.W. van der & Loopstra, O. (2004). *Beroepscompetentieprofiel voor leraren lichamelijke opvoeding*, Zeist: Jan. Luiting Fonds.
- Heinemann, K. (1989). Der 'nicht-sportliche' Sport. In: K. Dietrich & K. Heinemann (Eds.). *Der nicht-sportliche Sport. Beiträge zum Wandel im Sport* (Texte, Quellen, Dokumente zur Sportwissenschaft 25). (pp. 11-28). Schorndorf bei Stuttgart: Hofmann.
- Stegeman H. (2000). *Belang van bewegingsonderwijs; over legitimatie en algemene doelstellingen van het schoolvak lichamelijke opvoeding*, Zeist, Jan Luiting Fonds
- Stokvis, R. (1989). *De sportwereld. Een sociologische inleiding*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Vanreusel, B. & Scheerder, J. (2000). *Sport: cultuur in beweging*. Een verkenning van cultuurtrends in de sport (Samenleving & Sport 2; Rapport op vraag van de Koning Boudewijnstichting). Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Eric Pardon is opleidingscoördinator van de ALO aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Correspondentie: eric.pardon@han.nl